

Ćwiczymy zapis równań reakcji z udziałem wodorotlenków

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra edukacyjna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Ćwiczmy zapis równań reakcji z udziałem wodorotlenków

Opanowanie umiejętności zapisywania równań reakcji chemicznych jest niezbędnym elementem do przeprowadzania bardzo zaawansowanych syntez.

Źródło: dostępny w internecie: www.pixabay.com, domena publiczna.

Posiadasz już obszerną wiedzę na temat wodorotlenków. Znasz wodorotlenki pierwiastków bloku *s*, *p* i *d*, wiesz, jakie mają właściwości i zastosowania. Potrafisz ocenić na podstawie doświadczenia, ale także własnej wiedzy, czy wodorotlenek ma charakter zasadowy, czy amfoteryczny. Nadszedł czas na powtórzenie wiadomości odnośnie reakcji chemicznych wodorotlenków! Materiał jest już gotowy, a Ty?

Twoje cele

- Zapiszesz i dobierzesz współczynniki stechiometryczne w równaniach reakcji chemicznych, w których wodorotlenki występują jako produkty.
- Zapiszesz i dobierzesz współczynniki stechiometryczne w równaniach reakcji chemicznych, w których wodorotlenki występują jako substraty.
- Rozpoznasz, które reakcje chemiczne z udziałem wodorotlenków zachodzą, a które nie.
- Zaproponujesz doświadczenie, w którym otrzymuje się wodorotlenek.

Przeczytaj

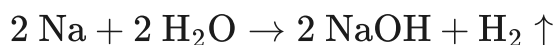
Ważne!

Reakcje z udziałem wodorotlenków możemy podzielić na takie, w których wodorotlenki są produktami, oraz takie, w których wodorotlenki pełnią rolę substratów.

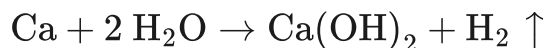
Wodorotlenki jako produkty

Otrzymywanie wodorotlenków litowców oraz berylowców (oprócz wodorotlenku berylu):

- **aktywny metal + woda → wodorotlenek + wodór ↑**

Analogicznie reagują pozostałe litowce.

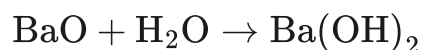
Analogicznie reaguje stront i bar.

- **tlenek zasadowczy + woda → wodorotlenek**

Analogicznie reagują tlenki pozostałych litowców.

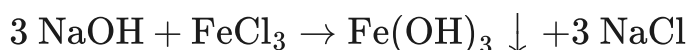
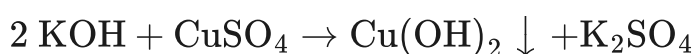

Analogicznie reagują tlenki wapnia i strontu.

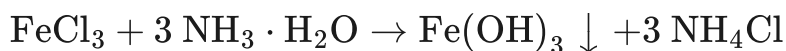

Otrzymywanie wodorotlenków trudno rozpuszczalnych w wodzie ([reakcja strąceniowa](#)):

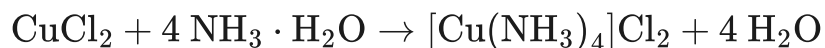
- **wodorotlenek rozpuszczalny w wodzie + sól 1 → wodorotlenek nierozpuszczalny w wodzie + sól 2**

- **sól 1 rozpuszczalna w wodzie + woda amoniakalna → wodorotlenek nierozpuszczalny + sól 2**

Tą metodą otrzymywane mogą być wodorotlenki metali bloku d. Wyjątek stanowi miedź, dla której w tego typu reakcji otrzymywany jest kompleks amoniakalny – w przypadku chlorku miedzi(II), będzie to chlorek tetraaminamiedzi(II).

Polecenie 1

Korzystając z tablicy rozpuszczalności soli i wodorotlenków w wodzie, sprawdź, które z wodorotlenków możesz otrzymać w wyniku reakcji strąceniowej.

TABELA ROZPUSZCZALNOŚCI SOLI I WODOROTLENKÓW W WODZIE W TEMPERATURZE 25°C

kationy aniony	NH ₄ ⁺	Na ⁺	K ⁺	Mg ²⁺	Ca ²⁺	Ba ²⁺	Pb ²⁺	Ag ⁺	Cu ²⁺	Sn ²⁺	Al ³⁺	Zn ²⁺	Fe ²⁺	Fe ³⁺	Mn ²⁺
OH ⁻				N	T		N	-	N	N	N	N	N	N	N
Cl ⁻							T	N							
Br ⁻							T	N							
I ⁻							N	N	-						
S ²⁻					T		N	N	N	N	-	N	N	N	N
NO ₃ ⁻															
SO ₃ ²⁻					N	N	N	N	-	-	-	T	N	-	N
SO ₄ ²⁻					T	N	N	T							
CO ₃ ²⁻				N	N	N	N	N	-	-	-	N	N	-	N
SiO ₃ ²⁻	-			N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
PO ₄ ³⁻				N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
CrO ₄ ²⁻				T	N	N	N	N	N	N	N	T	-	N	N
CH ₃ COO ⁻															

- substancja dobrze rozpuszczalna w wodzie
N - substancja praktycznie nierozpuszczalna w wodzie
T - substancja trudno rozpuszczalna w wodzie; wytrąca się przy odpowiednim stężeniu roztworu
 - substancja rozkłada się w wodzie lub nie została otrzymana

KOLORY POWSTAJĄCYCH OSADÓW

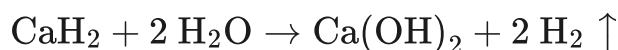
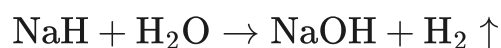
▲ - jasnoczerwony	▲ - jasnozielony
▲ - czerwony	▲ - zielony
▲ - brunatnoczerwony	▲ - szaroniebieski
▲ - brązowy	▲ - błękitny
▲ - jasnobrązowy	▲ - niebieski
▲ - jasnożółty	▲ - jasnoróżowy
▲ - żółty	▲ - biały
▲ - pomarańczowy	▲ - czarny

Rozpuszczalność soli i wodorotlenków w wodzie w temperaturze 25°C

Źródło: GroMar Sp. z o.o., rozpuszczalność na podstawie: Mizerski W., *Tablice chemiczne*, Warszawa 2004; kolory osadów na podstawie: White W. E., *A Table of solubilities and colors of precipitates for use in a course in qualitative analysis*, „J. Chem. Educ.” 1931., licencja: CC BY-SA 3.0.

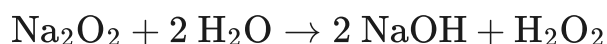
3. Wodorotlenki powstają także podczas reakcji wodorków z wodą:

- **wodorek + woda → wodorotlenek + wodór ↑**

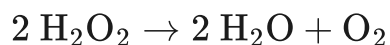

4. Kolejne mało popularne metody otrzymywania wodorotlenków to reakcje wykorzystujące nadtlenki oraz ponadtlenki:

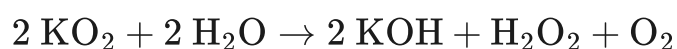
- **nadtlenek + woda → wodorotlenek + nadtlenek wodoru**

Reakcjom tym towarzyszy wydzielanie bezbarwnego i bezwonnego gazu, bowiem powstały nadtlenek wodoru rozkłada się do wody i tlenu cząsteczkowego zgodnie z równaniem:

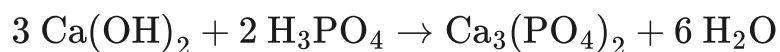
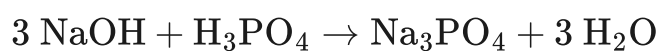
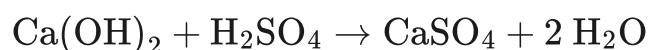
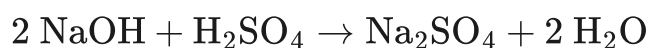
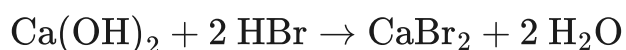
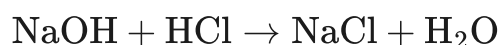

- **ponadtlenek + woda → wodorotlenek + nadtlenek wodoru + tlen**

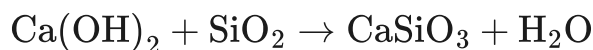
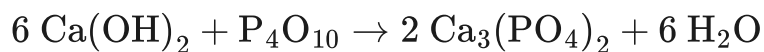
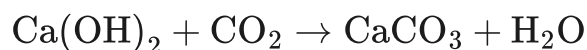
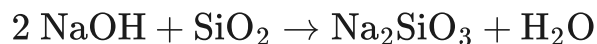
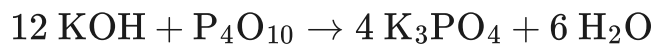
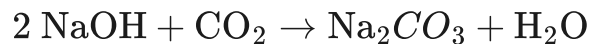

Wodorotlenki jako substraty

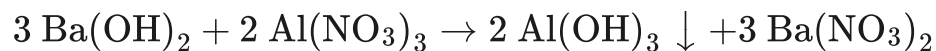
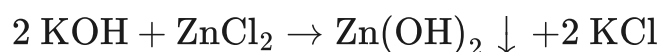
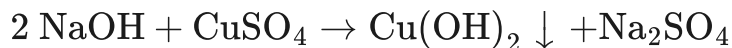
- **wodorotlenek + kwas → sól + woda**

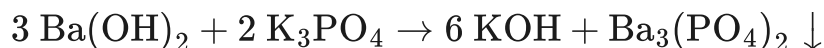
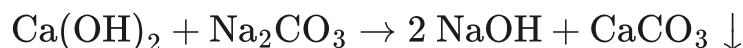
- **wodorotlenek + tlenek niemetalu → sól + woda**

- **wodorotlenek rozpuszczalny w wodzie + sól 1 → wodorotlenek nierozpuszczalny w wodzie + sól 2**

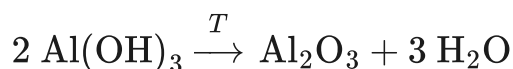
- **wodorotlenek 1 + sól rozpuszczalna w wodzie → wodorotlenek 2 + sól nierozpuszczalna w wodzie**

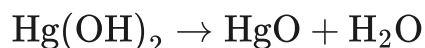
- reakcje [rozkładu termicznego](#)

wodorotlenek $\xrightarrow{T}$ tlenek metalu + woda

Prawie wszystkie wodorotlenki są nietrwałe termicznie (jedynie wodorotlenki litowców mogą się topić bez rozkładu).

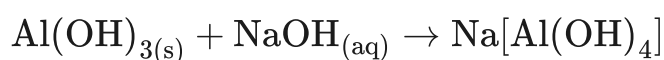
Wodorotlenek rtęci(II) rozkłada się już w temperaturze pokojowej.

Wodorotlenki amfoteryczne

Wodorotlenki amfoteryczne, oprócz tego, że reagują z mocnymi kwasami, reagują również z mocnymi wodorotlenkami.

W roztworach wodnych powstaje tetrahydroksoglinian sodu:

Słownik

tlenek zasadowy

tlenek, który reaguje z wodą z wytworzeniem zasad

reakcja strąceniowa

typ reakcji chemicznej polegającej na wytrąceniu z roztworu substancji dobrze rozpuszczalnej, w postaci osadu trudno rozpuszczalnego związku chemicznego

reakcja zobojętniania, neutralizacja

reakcja między kwasem i zasadą, w wyniku której powstaje roztwór obojętny;
reakcja zobojętniania jest reakcją jonową pomiędzy jonem oksoniowym
a wodorotlenkowym, z utworzeniem cząsteczki wody:

rozkład termiczny

rozkład substancji pod wpływem wysokiej temperatury

Bibliografia

Bielański A., *Podstawy chemii nieorganicznej 2*, Warszawa 2013.

Pac B., Zegar A., *Podstawy klasyfikacji związków nieorganicznych w teorii i zadaniach*,
Kraków 2020.

Pac B., Zegar A., *Reakcje w roztworach wodnych w teorii i zadaniach*, Kraków 2020.

Gra edukacyjna

Polecenie 1

Zagraj w grę, w której zadaniem jest pomóc Czarodziejowi przygotować mikstury złożone z dwóch reagentów. Zbieraj monety u Mistrza Czarodzieja i zdobądź ich przynajmniej 10, aby wygrać grę.

Uwaga!

W przypadku gdy współczynnik chemiczny wynosi 1, należy wybrać z listy cyfrę 1.

W etapach **od 1 do 7** przynajmniej jeden związek chemiczny w przedstawionym równaniu reakcji **musi być wodorotlenkiem**.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Ds2eqfrEM>

Gra edukacyjna pt. *Magiczne laboratorium*

Źródło: GroMar Sp. z o. o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Zapisz cząsteczkowe równania reakcji przedstawiające dwie metody otrzymywania wodorotlenku magnezu.

Ćwiczenie 2

Sprawdź się

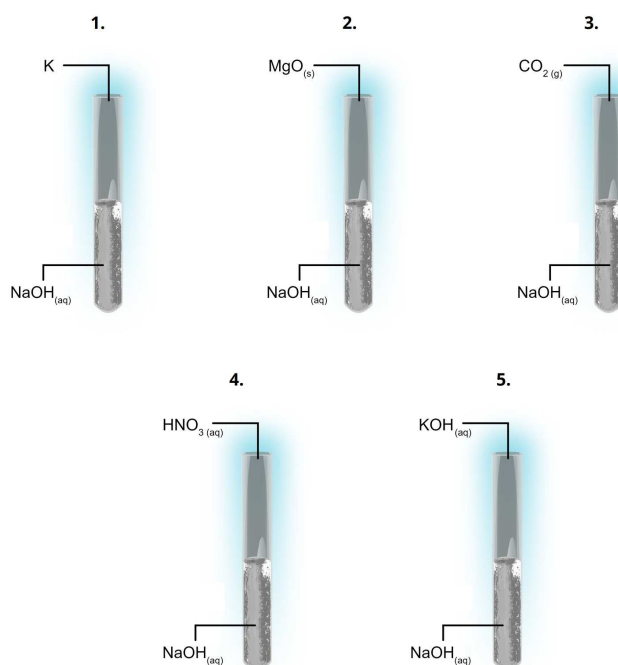

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

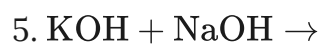
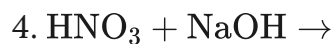
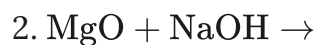

Przeprowadzono 5 doświadczeń, których schematy przedstawiono poniżej. Oceń, w których probówkach zaszła reakcja chemiczna i na tej podstawie uzupełnij równania reakcji chemicznych (jeśli reakcja nie zachodzi, wpisz: „reakcja nie zachodzi”).

Schemat doświadczenia

Źródło: GroMar Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

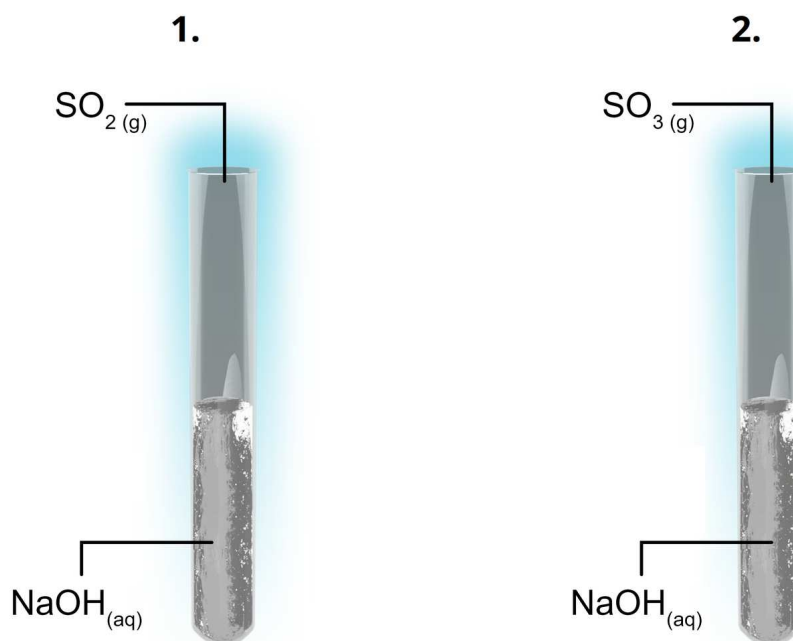
Rozwiązanie oraz odpowiedź zapisz w zeszyte do lekcji chemii, zrób zdjęcie, a następnie umieść je w wyznaczonym polu.

Zaloguj się, aby dodać ilustrację.

Ćwiczenie 2

Przeprowadzono doświadczenie chemiczne przedstawione na schemacie. Oceń prawdziwość podanych wniosków, zaznaczając odpowiednią komórkę tabeli.

Schemat doświadczenia

Źródło: GroMar Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zdanie	Prawda	Fałsz
W probówce I otrzymano siarczan(IV) sodu, a w probówce II – siarczan(VI) sodu.	☐	☐
W probówce I otrzymano siarczan(VI) sodu, a w probówce II – siarczan(IV) sodu.	☐	☐
W probówce I reakcja chemiczna nie zaszła, a w probówce II otrzymano siarczan(VI) sodu.	☐	☐
W probówce I otrzymano siarczan(IV) sodu, a w probówce II reakcja chemiczna nie zaszła.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Poniżej przedstawiono wzory sumaryczne wielu dobrze znanych Ci kwasów i wodorotlenków. Wybierz i wstaw do tabeli wzory wodorotlenków i kwasów, których należy użyć, aby otrzymać poniższe sole.

Sól	Wodorotlenek	Kwas
bromek potasu	<input type="text"/>	<input type="text"/>
siarczan(VI) baru	<input type="text"/>	<input type="text"/>
fosforan(V) litu	<input type="text"/>	<input type="text"/>
chlorek wapnia	<input type="text"/>	<input type="text"/>
siarczan(VI) potasu	<input type="text"/>	<input type="text"/>
azotan(V) glinu	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Ćwiczenie 4

Uzupełnij równania reakcji chemicznych, korzystając ze wzorów sumarycznych podanych poniżej.

- + H₂O → KOH +
- Sr + 2 → + H₂ ↑
- + H₂O → 2 LiOH
- 2 + 2 H₂O → 2 KOH + ↑
- 2 NaOH + → Sn(OH)₂ ↓ + 2 NaCl
- 3 + H₃PO₄ → K₃PO₄ + 3
- Ca(OH)₂ + → Zn(OH)₂ ↓ +

H₂ ↑

H₂O

CaCl₂

H₂O

SnCl₂

KH

ZnCl₂

KOH

H₂

Sr(OH)₂

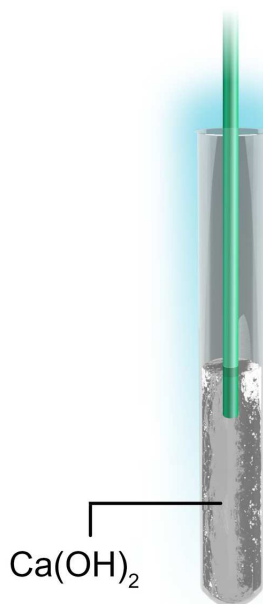
K

Li₂O

Ćwiczenie 5

Uczniowie przeprowadzili doświadczenie, podczas którego do probówki zawierającej wodorotlenek wapnia (wodę wapienną), za pomocą rurki do napojów, wprowadzili wydychane powietrze. Zaobserwowali zmętnienie wody wapiennej.

Źródło: GroMar Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

- Napisz nazwę systematyczną składnika wydychanego powietrza, odpowiedzialnego za zmętnienie wody wapiennej.

Odpowiedź:

- Uzupełnij równanie reakcji chemicznej, która zaszła w probówce, korzystając z podanych poniżej wzorów sumarycznych.

SO₂

H₂O

CO₂

H₂

CaSO₃

(COOH)₂Ca

O₂

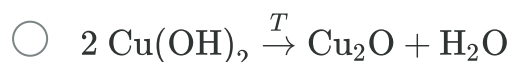
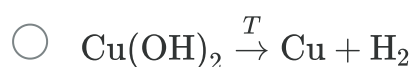
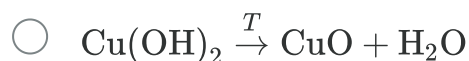
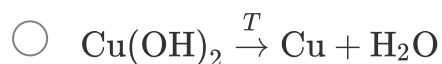
CaCO₃

Ćwiczenie 6

Źródło: GroMar Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

2. Po zaprojektowaniu i przeprowadzeniu poprzedniego doświadczenia postanowiono umieścić probówkę w płomieniu palnika spirytusowego. Zaznacz poprawnie zapisane równanie reakcji chemicznej zachodzącej podczas ogrzewania probówki z wodorotlenkiem miedzi(II).

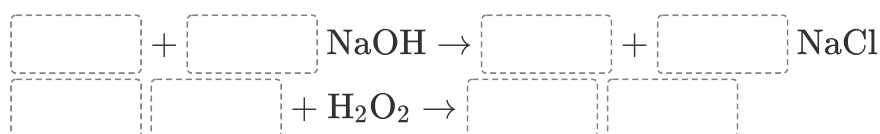

Ćwiczenie 7

Jeśli do roztworu chlorku żelaza(II) doda się wodorotlenku sodu, a następnie wody utlenionej, to obserwuje się powstawanie zielonkawej zawiesiny, która brunatnieje.

- Uzupełnij równania reakcji chemicznych opisanych w treści zadania, korzystając ze wzorów sumarycznych i współczynników stechiometrycznych podanych w ramce.

- Która z zapisanych reakcji chemicznych jest reakcją utleniania-redukcji?

Odpowiedź:

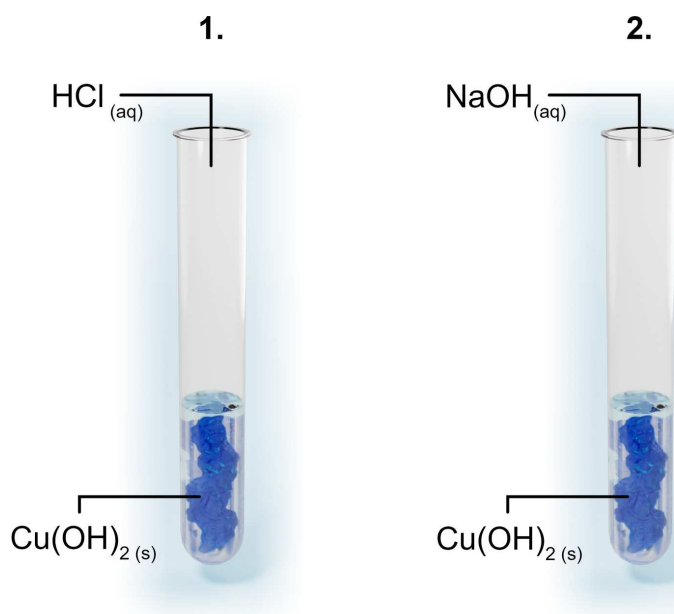
pierwsza

druga

Ćwiczenie 8

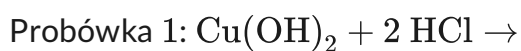

Przeprowadzono doświadczenie chemiczne zilustrowane rysunkiem:

Źródło: GroMar Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

1. Zapisz wzory produktów otrzymanych w probówkach nr 1 i 2 lub zaznacz, że reakcja nie zachodzi.

2. Podaj nazwę produktu otrzymanego w probówce nr 2.

Rozwiązanie oraz odpowiedź zapisz w zeszytcie do lekcji chemii, zrób zdjęcie, a następnie umieść je w wyznaczonym polu.

Zaloguj się, aby dodać ilustrację.

Dla nauczyciela

Scenariusz zajęć

Autor: Amanda Gałkowska

Przedmiot: chemia

Temat: Ćwiczymy zapis równań reakcji chemicznych z udziałem wodorotlenków

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

VII. Systematyka związków nieorganicznych. Uczeń:

8) klasyfikuje wodorotlenki ze względu na ich charakter chemiczny (zasadowy, amfoteryczny); wnioskuje o charakterze chemicznym wodorotlenku na podstawie wyników doświadczenia; pisze odpowiednie równania reakcji potwierdzające charakter chemiczny wodorotlenków.

Zakres rozszerzony

VII. Systematyka związków nieorganicznych. Uczeń:

8) klasyfikuje wodorotlenki ze względu na ich charakter chemiczny (zasadowy, amfoteryczny); projektuje i przeprowadza doświadczenie, którego przebieg pozwoli wykazać charakter chemiczny wodorotlenku; wnioskuje o charakterze chemicznym wodorotlenku na podstawie wyników doświadczenia; pisze odpowiednie równania reakcji potwierdzające charakter chemiczny wodorotlenków (w tym równania reakcji otrzymywania hydroksokompleksów).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- potrafi zapisać i dobrać współczynniki stechiometryczne w równaniach reakcji chemicznych, w których wodorotlenki występują jako produkty.
- potrafi zapisać i dobrać współczynniki stechiometryczne w równaniach reakcji chemicznych, w których wodorotlenki występują jako substraty.
- potrafi rozpoznać, które reakcje chemiczne z udziałem wodorotlenków zachodzą, a które nie.

Strategie nauczania:

- asocjacyjna.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- ćwiczenia;
- gra edukacyjna;
- technika zdań podsumowujących.

Formy pracy:

- praca zbiorowa;
- praca w parach;
- praca indywidualna.

Środki dydaktyczne:

- komputery z dostępem do Internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-podręczniku;
- rzutnik multimedialny;
- tablica interaktywna/tablica/kreda.

Przebieg zajęć

Faza wstępna:

1. Zaciekawienie i dyskusja – nauczyciel zapisuje na tablicy wyraz „wodorotlenki”, a uczniowie podają swoje skojarzenia.
2. Ustalenie celów lekcji – nauczyciel podaje temat zajęć i wspólnie z uczniami ustala cele.
3. Rozpoznawanie wiedzy wyjściowej uczniów – nauczyciel pyta uczniów, z jakimi związkami chemicznymi reagują wodorotlenki oraz jaka jest różnica między wodorotlenkami o charakterze zasadowym a amfoterycznym.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy częściowo równania reakcji chemicznych, w których udział biorą wodorotlenki (przykładowo te zawarte w tekście bazowym e-materiału); uczniowie samodzielnie w zeszytach uzupełniają je, zapisując dodatkowo te równania reakcji chemicznych w zapisie jonowym i jonowym skróconym.
2. Po wykonanym zadaniu, uczniowie wymieniają się zeszytami w parach i wzajemnie się sprawdzają na podstawie uzupełnianych równań reakcji chemicznych przez wybranych uczniów na tablicy. Nauczyciel ocenia pracę uczniów na podstawie ilości poprawnie zapisanych równań reakcji chemicznych.
3. Uczniowie w parach grają w grę edukacyjną, zawartą w e-materiale. Ci, którzy zdobędą maks. ilość punktów, są oceniani przez nauczyciela.
4. Uczniowie rozwiązują zadania zawarte w e-materiale.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel sprawdza wiedzę uczniów. Pyta:
  - Czy wodorotlenki reagują z kwasami?
  - Czy wodorotlenki reagują z tlenkami zasadowymi?
  - Czy wodorotlenki reagują z tlenkami kwasowymi?
  - Czy w reakcji metalu aktywnego z wodą powstaje wodorotlenek?
  - Czy tlenki zasadowe w reakcji z wodą tworzą kwasy?
2. Jako podsumowanie lekcji, nauczyciel może wykorzystać zdania do uzupełnienia, które uczniowie zamieszczają w swoim portfolio:
  - Przypomniałem/łam sobie, że...
  - Co było dla mnie łatwe...
  - Czego się nauczyłam/łem...
  - Co sprawiało mi trudność...

Praca domowa:

Zaprojektuj doświadczenie, w którym zbadasz charakter chemiczny tlenku chromu(III). Doświadczenie powinno zawierać: rysunek schematyczny, obserwacje, wnioski oraz równania reakcji w formie cząsteczkowej i jonowej skróconej.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie dzielą się w pary i na telefonach wykonują pojedynki między sobą, kto szybciej i poprawniej wykona test zawarty w multimedium.

Materiały pomocnicze:

1. Polecenia podsumowujące (nauczyciel przed lekcją zapisuje je na niewielkich kartkach):

- Czy wodorotlenki reagują z kwasami?
- Czy wodorotlenki reagują z tlenkami zasadowymi?
- Czy wodorotlenki reagują z tlenkami kwasowymi?
- Czy w reakcji metalu aktywnego z wodą powstaje wodorotlenek?
- Czy tlenki zasadowe w reakcji z wodą tworzą kwasy?